

“SLAVA SABORU” IZLOŽBA O POVIJESTI HRVATSKOGA PARLAMENTA KROZ SEDAM STOLJEĆA

Jelena Borošak-Marijanović,
Hrvatski povijesni muzej
Zagreb

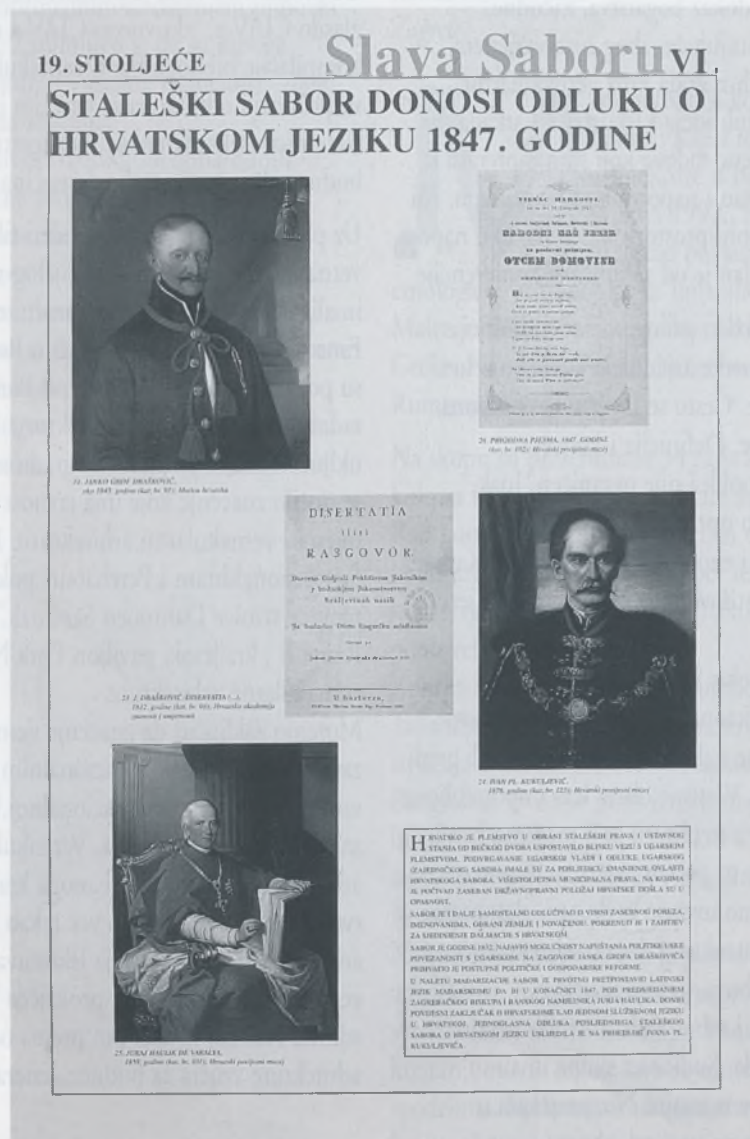
Povijesnu izložbu pod naslovom “Slava saboru” priredio je i postavio Hrvatski povijesni muzej u svom jedinom izložbenom prostoru – Rauch-Orsićevoj palači u Matoševoj 9 na zagrebačkom Gornjem gradu. Naslov izložbe inspiriran je letkom pod naslovom “Slava saboru Trojedne kraljevine” tiskanim u povodu proglašenja hrvatskog jezika službenim 1847. godine. Na izložbi su pomoću dvjestotinjak raznovrsnih eksponata; – srednjovjekovnih isprava, i ostale dokumentarne rukopisne i tiskane građe (brošura, letaka) likovnih djela (portreta, grafika, zemljopisnih karata, fotografija), predmeta primjenjene umjetnosti kao i ostalih muzejskih predmeta (grbova, pečatnjaka, odora i zastava) predstavljene značajne smjernice iz povijesti Hrvatskoga sabora od 13. stoljeća do danas.

Autorica izložbe je Ela Jurdana viši kustos Hrvatskog povijesnog muzeja i voditeljica Dokumentarne zbirke I, a mr. sci. Mario Beusan je autor prostorne koncepcije i oblikovanja izložbe. Izložba je realizirana u suradnji s Hrvatskim državnim arhivom

pod pokroviteljstvom Sabora Republike Hrvatske. Izložba poštuje kronološki slijed zbivanja – od najstarijeg dokumentiranog staleskog zborovanja plemstva 1273. g. do danas, a neka vremenska razdoblja ili teme saborskih raspravljanja predstavljena su kao posebne tematske cjeline primjerice: “Uvođenje hrvatskoga kao jedinog službenog jezika 1847.”; “Prvi zastupnički Sabor 1848”; “Stranka prava u Saboru”; “Narodna stranka u Saboru”.

Odabir izložaka, uvodne i predmetne legende predstavljaju nam autoricu koja je ovladala povjesnom problematikom i stručno je muzeološki prezentirala. Uvodni dio izložbe podsjeća nas na činjenicu da su se prvi skupovi vladara, dostojanstvenika, svećenstva i naroda održavali već u vrijeme narodnih vladara te nas upoznaje s pojmom krunidbenih sabora i mjestima održavanja saborskih zasjedanja u prošlosti. Povijest (djelovanje) staleskih sabora u 13., 14. i 15. stoljeću tada redovitog plemićkog zborovanja prikazana je najznačajnijim arhivskim ispravama: Zaključcima Slavenskoga sabora 1273. g., Grbovnicom Kraljevine Slavonije. Iz izloženih isprava spoznajemo da je plemstvo na saboru raspravljalo o pitanjima važnim za cijelu zemlju, o porezima i daćama, zakupu poreza, a rješavalo je i sudbene poslove. Svojim sadržajima, izlošci nas upoznaju s činjenicom da Sabor u 15. stoljeću postaje

vrhovno zakonodavno tijelo koje donosi odluku o obrani zemlje od Turaka, on je mjesto gdje se imenuje i zapovjednik vojske. O značajkama saborskih zasjedanja u 16. st. čije su odluke usmjerene na obranu Kraljevstva saznajemo preko личности P.

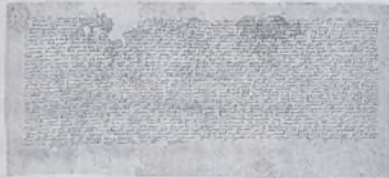

Poster br. II iz kataloga/ mape; Staleski sabor – redovito zborovanje plemstva; 13.-15. stoljeće
snimili: Igor Brzjoja i Aleksandar Korka

13 - 15. STOLJEĆE

Slava Saboru II.

STALEŠKI SABOR - REDOVITO ZBOROVANJE PLEMTVA

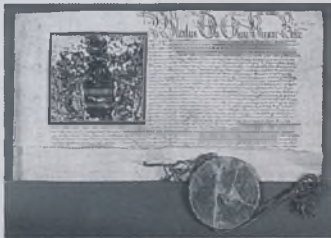
1. ZAKLJUČCI SLAVONSKOGI SABORA IZPOVEDANJE 1271. GOD. MATIJE, BANA SLAVONIJE.
pripisao: H. 1930. godišnje. (Istak. br. 30. Hrvatski državni arhiv)

2. GLOB ZAGREBAČKOGI BISKUPI STEFANA DE 4. KNEŽA
14. godišnje. (Istak. br. 371. Hrvatski državni arhiv)

3. KORNEDINJEKARNA KRALJEVA 1497.
17. godišnje. (Istak. br. 310. Hrvatski državni arhiv)

4. OBRONČICA ILI OBRONJE 1794. GODIŠNE
(Istak. br. 263. Hrvatski državni arhiv)

5. PISANJE KRALJEVIŠNE SLAVONIJE IZDANJE PREMA
OBRONČICI 1897. GODIŠNE
(Istak. br. 271. Hrvatski državni arhiv)

PRVI SLOBODNI VLADARA, HODOKRAŠTAVENIKA, SVIČENSTVA I NARODA OGRANIČENI SU SE VUČI U
VRIJEME HODOKRAŠTAVENIČKOGI VLADAVANJA.
MEĐUTIM STALEŠKI SABORI KAOI REDOVITI ZBOROVNI PLEMTVA, POŠTAVLJAJU SE U SLAVONIJI U 13.
STOLJEĆU U VRIJEME KADA VLADAR HODOKRAŠTAVENIČKI KRALJEVA VLADAJU NA SLOBODNO PLEMTVO
DOKOJA OD VLADARA POVRHNE SVEČENI PRAVA I OBRONČENA. OD KADA PLEMTVA IMA VAŽNI
ULOGU U VODENI DRŽAVNI POSLOVI UZ KRALJA. NA OPĆEM SABORIMA KRALJEVE, SLAVONSKI
PLEMTVO JE RASPKLADALO O PREDANIMA VAŽNIM ZA OBIČU ZEMLJE, O PORUČNIM DACAMA, ZAKUPU
POSREDA, KRAVAJAMA I SLOBODI POSLOVI I PR.
MAMANJE MOĆI KNEŽEVSKI OBIČAJI I OBRONČIM KRALJEVIŠNE VLADAJU U RIŽNOM (HODOKRAŠTAVENIČKI)
DALARSKOPOMI KRALJEVIŠNA STAVARAJU SE UVIJEK ZA STALEŠKI DRUŠTVENI HODOKRAŠTAVENIČKI PLEMTVA
HODOKRAŠTAVENIČKI PRAVA I SLOBODINE HODOKRAŠTAVENIČKI PLEMTVO ZAČINJE NA SABORIMA ZA
MIDANIMA OD MREŽINE 14. STOLJEĆA OBLIČNOM NA MREŽINE I SVOJE PLEMTVO, VODIJE SVEČENI
BANA I ŽUPANI KRALJEVIŠNA VLADAJU PORUČAJU STALEŠKI SABOR KAOI HODOKRAŠTAVENIČKI VELIKARIMA.
SABOR JE SLOBODAN KAOI IZ ZAMONJE BANA SLOBODI OD KRALJA I HODOKRAŠTAVENIČKI PLEMTVO I
BANA U KADOKOŠTI KRALJEVA POVRHNEKRA, OBRONČI DRUŠTAVENIČKI PLEMTVA I PR.
HODOKRAŠTAVENIČKI KRALJEVA KADA SE SE SLOBODI IZUČENI VAŽNI POSLOVI KRALJEVIŠNA, SABORU JE
PREDANIMA OBRONČI KRALJEVA IZ CLAN KRALJEVIŠNE OBRONČI.
U 15. STOLJEĆU SABOR POKRETA VAŽNIMI DIOLO KOME DONOSI ODLUKU O OBRANI ZEMLJE OD TURAKA,
SLAVONSKI SABOR BRONČI ZAKUPU I OBRONČI UNASKI NARODA 1571. GODIŠNE. KA SABORIMA SE
ODNOSI PRAKREŠENI ZAPOVEDNICE VOJNE.
SABORU JE SASTAVU PO POKREPU, SLAVONSKI ČUŠE, U ZAGREBU I KRALJEVIŠNA, NA SLOBODI IZ
ZAGREBAČKOGI BISKUPI IZVANOKROŠTAVENIČKI PLEMTVA I KNEŽEVSKI POKREPU PREDAJU SLOBODNOM
IZUČENI HODOKRAŠTAVENIČKI SE SE SABORU HODOKRAŠTAVENIČKI U 15. STOLJEĆU NARODI POKREPU NA KRALJEVIŠNI
POLJE HODOKRAŠTAVENIČKI ZABRATA U BRONČU. ŽIKOI VUČE IZUČENI TURKIM SAMTAVENI KNE
DIOI SA ZNAČENI.

Poster br. VI iz kataloga/mape: Staleški sabor donosi odluku o hrvatskome jeziku 1847. godine
nimili: Igor Brzjoja i Aleksandar Korka

Berislavića i povijesnih činjenica vezanih za interpretaciju izbornog sabora u Cetinu 1527. g. Izloženi predmeti svjedoče o proceduri sazivanja Sabora, i ceremonijalima instalacijskih sabora na kojima kraljevi povjerenici u pravilu zagrebački biskupi uvode u čast imenovane banove. Bana – najvišeg političkog nosioca vlasti u Hrvatskoj je imenovao kralj, ban je birao podbana, a plemstvo (staleži i redovi) birali su protonotara, viceprotonotara, kapetana i zemaljske činovnike.

Potom slijedi prikaz djelovanja Sabora Kraljevstva Hrvatske Slavonije i Dalmacije nositelja sudske, izvršne i ograničene zakonodavne vlasti u 17. stoljeću koje je obilježeno zaključcima u cilju obrane zemlje i pravima Sabora da poziva vojsku pod zastavu Kraljevstva. U toj izložbenoj cjelini istaknuta je uloga hrvatskih banova iz velikaških obitelji Zrinski i Erdödy, zatim protonotara (bilježnika) Kraljevstva Stjepana Patačića, a značajno

mjesto zauzima “krinja privilegija” – u kojoj su se čuvale isprave o pravima i slobodinama Kraljevstva. Muzeološku prezentaciju povijesti saborovanja u 18. stoljeću čine prvenstveno portreti ličnosti i dokumentarna građa koji svojim sadržajem ilustriraju nastojanja hrvatskog plemstva da se oslobođena Slavonija reinkorporira teritoriju Hrvatskog kraljevstva, te da se Hrvatska odupre podvrgavanju u zakonodavnom smislu Ugarskoj.

Djelokrug poslova Hrvatskog sabora krajem 18. i prvim decenijama 19. st. u vrijeme Hrvatskog narodnog preporoda, karakterizira obrana staleških prava i ustavnog stanja te borba za narodni jezik i obrana od mađarizacije, koja je rezultirala donošenjem odluke Hrvatskog sabora o hrvatskome kao jedinom službenom jeziku u Hrvatskoj 23. listopada 1847. g.

Na tu izložbenu cjelinu nadovezuju se tematska cjelina o prvom predstavničkom saboru – Saboru Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije održanom u lipnju i početkom srpnja 1848. g., koji je zahtijevao ujedinjenje hrvatskih zemalja i samostalan položaj Hrvatske kao

Fotografija izložbenog postava teme iz povijesti Hrvatskog sabora u drugoj polovici 19.stoljeća: “Velikasi i narodni zastupnici u Hrvatskom saboru”.

federalne jedinice u Monarhiji. Rad Sabora u drugoj polovici 19. i početkom 20. st. prikazan je preko dokumentarne i likovne građe koja ilustrira djelovanje Narodne stranke i Stranke prava, i njihove ideologe. Značajnom dokumentarnom građom predstavljene su saborske rasprave vezane uz pitanje Hrvatsko-ugarske nagodbe. Posebnu cjelinu predstavljaju predmeti i dokumenti o saborskim zastupnicima; velikašima i narodnim zastupnicima na prijelazu 19./20. stoljeće. Političko i javno djelovanje Stjepana Radića i Hrvatske pučke seljačke stranke kao i promjena izbornog zakona obilježja su saborskog djelovanja na pragu 20. stoljeća. Djelovanje Sabora između 1941.-1945. ; i u drugoj Jugoslaviji prikazano je fotografijama. Završna izložbena cjelina donosi fotografije preko kojih je predstavljeno i konstituiranje višestranačkog sabora na temelju Ustava republike Hrvatske u svibnju 1991. godine.

Prostorna koncepcija i oblikovanje izložbe uspješno prezentira intenciju njezina autora mr. sci. Maria Beusana. Jednostavno nizanje kronološki povezanih sadržajnih (tematskih) cjelina autor je znalački uskladio sa prostornim ustrojem izložbenog prostora. U nekim cjelinama provedena je prostorna modulacija primjenom posebno oblikovanih elemenata za izlaganje, pa je tako omogućće unutar iste dvorane predstavljanje podgrupe određene teme. Tako npr. u dvorani koja obuhvaća povijesni prikaz djelovanja sabora od 13. do 17. stoljeća, u "arhitektonski izdvojenom modulu" su predstavljene najstarije saborske isprave zajedno sa mačevima- tipičnim muzejskim predmeta koji su ne samo osobno oružje plemića ratnika već i znak njegove gospodarske moći. Simbolikom boja crvenom, bijelom i "secesijskom zelenom" postav izložbe daje karakteristiku izložbenim sadržajima. Likovni postav u svom kolorističkom segmentu ritmičkim izmjenjivanjem vrlo jakih vertikalnih poteza

crvenih i bijelih ploha ne samo da asocira na hrvatski povijesni grb , nego svojom žarkom bojom upozorava na višestoljetnu opasnost koje je ugrožavala Hrvatsku:(dinastičke borbe, turska opasnost mađarska prisizanja). U tom su koloritu prezentirane tematske cijeline koje obuhvaćaju period do kraja 19. stoljeća. Propast Monarhije i zbivanja vezana uz djelovanje Stjepana Radića prikazani su u "tunelskom prostoru" obojenom hladnim secesijskim zelenilom. Završne izložbene teme predstavljene su u

"čistoći bijelih ploha". Popratna publikacija nije uobičajni katalog izložbe s kakvim se danas susrećemo već je to katalog/ mapa koja se sastoji od dva neovisna dijela: kataloga i 12 listova s tablama. Katalog, folio formata na 51 str. sadrži uvodne tekstove i kataloške jedinice (214 kataloških brojeva). U uvodnom dijelu katalog donosi autorske tekstove uglednih

Fotografija izložbenog postava tema iz povijesti Hrvatskog sabora 19. stoljeća: "Narodna stranka u Saboru" i "Stranka prava u saboru". snimili: Igor Brzoja i Aleksandar Korka

povjesničara profesora na Odsjeku za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu o povijesti hrvatskih Sabora (Dr. Neven Budak: Sabori u ranome srednjem vijeku; Dr. Zdenka Janeković-Romer: Sabori kraljevina Hrvatske i Slavonije od kraja 13. stoljeća do 1526.; Dr. Nenad Moačanin: Hrvatski sabori u ranom novom vijeku; Dr. Nikša Stančić: Hrvatski sabor 1790-1918. – izgradnja modernog društva i nacionalni pokret; Dr. Nikša Stančić: 1918 –1992: od jugoslavenske države do samostalne Hrvatske.) Kataloški opis izložaka prilagođen scenariju izložbe i uz standardne muzeološke podatke o predmetima sadrži povijesni komentar. Svaki od dvanaest slobodnih listova-postera samostalno predstavlja neku temu ili razdoblje. (I. zemljovid Hrvatske; II. Staleški sabor redovito zborovanje plemstva; III. Sabor – staleži i redovi u obrani Kraljevstva; IV. Staleški sabor Kraljevstva Dalmacije, Hrvatske i Slavonije; V. Staleški sabor u obrani prava i zakona Kraljevstva; VI. Staleški sabor donosi odluku o hrvatskom jeziku 1847. godine; VII. Prvi zastupnički sabor 1848.; VIII. Narodna stranka

u Hrvatskom saboru; IX. Stranka prava u Hrvatskom saboru; X. Velikaši i narodni zastupnici u Hrvatskom saboru; XI. Hrvatski sabor na pragu dvadesetog stoljeća; XII. Sabor Republike (Hrvatske). Poster i svojim sadržajem; legendom i fotografijama najznačajnijih izložaka pružaju mogućnost čitatelju da stekne uvid u sadržaj izložbenih tema tj. izložbe.

Autorica izložbe konceptijski je osmislila katalog/mapu, a oblikovanje kataloga, plakata i pozivnice ostvario je ArTresor studio/Ante Rašić. Autorica je s uspjehom ostvarila svoju viziju izložbe koju je u uvodu reprezentativnog izdanja izrazila konstatacijom "...da je u vrijeme staleških sabora samo plemstvo štitilo stečene povlastice koje su postale osnovom pravima i slobostinama Kraljevstva... Pravo plemenitih postupno je

Fotografija izložbene teme: "Hrvatski sabor na pragu dvadesetog stoljeća" snimili: Igor Brzoja i Aleksandar Korka

prelazilo na sve širi krug ljudi...".

"Slava saboru" je izložba o povijesti hrvatskoga parlamenta, odnosno "povlasticama odabranih a danas pravima i dužnostima svih građana Republike Hrvatske." Tako je jezikom izložbe – arhivalijama, djelima likovnih umjetnosti i tipičnim muzejskim predmetima osnažena spoznaja o Hrvatskom saboru temelju demokratskog društva danas. Na kraju željela bih spomenuti još jednu osobitost ove izložbe koja potvrđuje uspješnost njezine realizacije. Izložba je svjedok intenzivne suradnje Hrvatskog državnog sabora s europskim parlamentima – među njezinim posjetiteljima su članovi europskih parlamentarnih delegacija koje su kao gosti Hrvatskog državnog sabora boravile u Hrvatskoj u vrijeme trajanja izložbe.